

АНАЛІЗ ПЕРІОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ З ПРОБЛЕМ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З ТАРОЮ

Проведено дослідження та систематизацію статей в періодичних та наукових виданнях за ключовим словом “тара”

Постановка проблеми. Для торгівельних підприємств з великих оборотом товарів важливу роль відіграє тара, як засіб упакування товарів. Від її надійності залежить ефективність функціонування всього ланцюга: виробник сировини – переробне підприємство – споживач. Виявлення найбільш актуальних та невирішених проблем організації, здійснення та контролю операцій з тарою може забезпечити систематизація відповідних наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених.

Метою дослідження є визначення ступеня висвітлення питань обліку руху тари у науковій та періодичній літературі та з’ясування проблемних моментів, що залишаються невирішеними.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням визначення тари займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як О. Байдик, Ю. Бакун, В. Вишневецька, О. Згурський, В. Данченко, О. Золотухін, Р. Грачова, В. Мосейчук, П. Пічугін, Н. Привалова, В. Мироненко, С. Станіславська.

Викладення основного матеріалу дослідження. Будь-яке наукове дослідження потребує підбору, вивчення та обробки інформації з метою виявлення особливостей досліджуваного об’єкта, його основних характеристик. У зв’язку з цим, вважаємо за доцільне розглянути дослідження, опубліковані у вітчизняній та зарубіжній періодичній та науковій літературі, з метою виявлення найбільш поширених проблемних питань, що виникають на практиці, та пропозицій щодо їх вирішення.

Досліджуючи питання обліку тари, нами було розглянуто ряд літературних джерел за 1939-2011 рр. (табл. 1).

Таблиця 1. Систематизація публікацій за напрямом “тара” у літературних джерелах*

Вид джерела	Кількість публікацій	Період публікацій	Питома вага, %
Наукові видання:	1	1991-2011	1,2
– тези та матеріали конференцій	1	1991-2011	1,2
Періодичні видання	77	1939-2011 рр.	95
Автореферати дисертацій	3	1993-2003	3,8
Всього	81	1939-2011	100

*Дослідження проводились на основі вибірки, отриманої в Інформаційній базі Житомирської наукової бухгалтерської школи

Аналіз табл. 1. показує, що питання обліку тари не досить широко розглядається у літературних джерелах. Як бачимо, за період з 1939 р. по 2011 р. за цією тематикою було опубліковано 78 різноманітних публікацій та захищено 3 дисертації. Найбільше дане питання висвітлюється у періодичній літературі (95 %), незначна увага приділена розкриттю теоретичних та практичних аспектів обліку тари в авторефератах дисертацій (3,8 %), що наочно представлено на рис. 1.

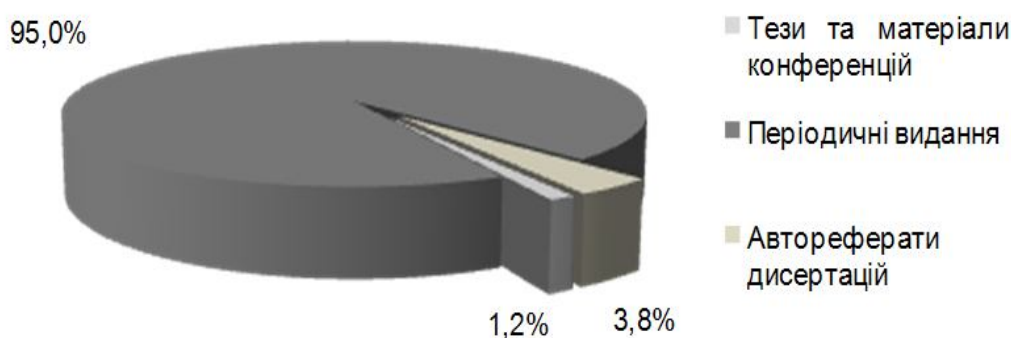

Рис. 1. Динаміка публікацій за напрямом "тара" у літературних джерелах

Під час дослідження української та російської періодичної літератури проаналізовано наступні практичні видання: "Баланс", "Бізнес бухгалтерія", "Бухгалтер", "Бухгалтерский вестник", "Бухгалтерский учет", "Бюлетень ВАКУ", "Вісник податкової служби України", "Все для бухгалтера", "Все для бухгалтера в торгівле", "Все про бухгалтерський облік", "Галицькі контракти (Дебет-Кредит)", "Економіка України", "Консультант бухгалтера", "Податки і бухгалтерський облік", "Податкове планування", "Справочник економіста", "Финансы СССР", "Економіка с/х підприємств" (табл.2).

Таблиця 2. Систематизація публікацій за тематикою "Тара" у періодичних виданнях*

№ з/п	Назва періодичного видання	Роки	Кількість публікацій	Питома вага, %
1	Баланс	2001, 2002, 2005, 2006, 2010	7	9,02
2	Бізнес бухгалтерія	2000, 2002, 2009	3	3,9
3	Бухгалтер	2007, 2008	2	2,6
4	Бухгалтерский вестник	1998	1	1,3
5	Бухгалтерский учет	1939, 1953-1956, 1961, 1963, 1975, 1984-1986, 1998	13	16,88
6	Бюлетень ВАКУ	2008	1	1,3
7	Вісник податкової служби України	2005, 2006	2	2,6
8	Все для бухгалтера	2002	1	1,3
9	Все для бухгалтера в торгівле	2002, 2004	5	6,5
10	Все про бухгалтерський облік	2000-2003, 2005, 2009, 2011	10	13
11	Галицькі контракти (Дебет-Кредит)	2001-2007	19	24,7
12	Економіка України	1972	1	1,3
13	Консультант бухгалтера	2008	1	1,3
14	Податки і бухгалтерський облік	2001, 2003, 2004	5	6,5
15	Податкове планування	2005, 2007	3	3,9
16	Справочник економіста	2004	1	1,3
17	Финансы СССР	1959	1	1,3
18	Економіка с/х підприємств	1991	1	1,3
Разом		-	77	100

*Дослідження проводились на основі вибірки, отриманої в Інформаційній базі Житомирської наукової бухгалтерської школи

Нами було досліджено 18 українських та російських періодичних видань, як правило, облікового спрямування з 1939 р. по 2011 р. За цей період опубліковано 77 статей щодо окремих питань обліку тари.

Аналізуючи структуру видань, бачимо, що найбільш активно питання обліку тари піднімаються у таких виданнях, як “ Галицькі контракти ” (24,7%), де було опубліковано протягом 2001-2007 рр. 19 статей, “Бухгалтерский учет” (16,88 %) – 13 статей та “Все про бухгалтерський облік” (13 %) – 10 статей, що свідчить про невисокий рівень зацікавленості науковців та практикуючих бухгалтерів у питаннях обліку тари на підприємствах (рис. 2).

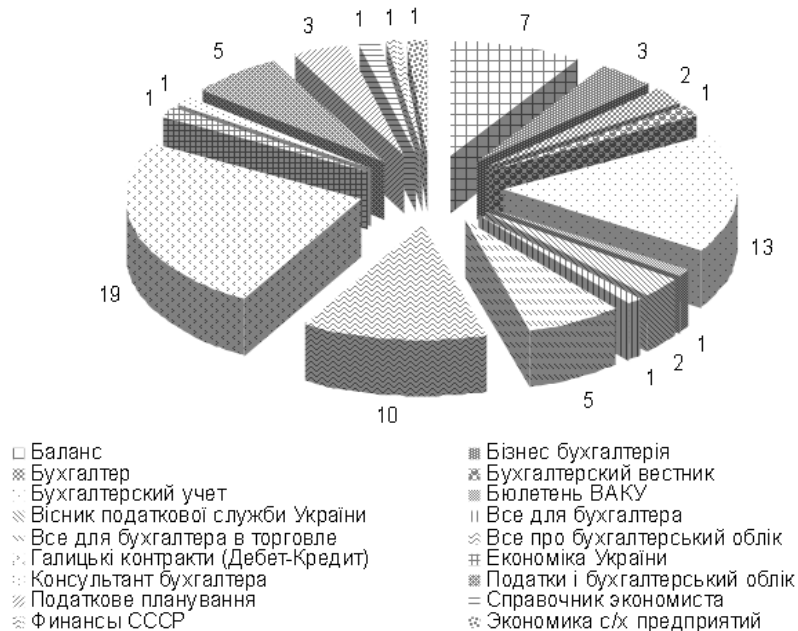

Рис. 2. Питома вага публікацій за ключовим словом “тара” у періодичних виданнях

Таким чином, досліджуючи періодичні видання, можна дійти висновку, що питання тари є не досить широко досліджуваними та актуальним серед вчених. В різні періоди кількість публікацій варіюється (рис. 3), що певним чином може відобразити загальні тенденції розвитку бухгалтерського обліку тари.

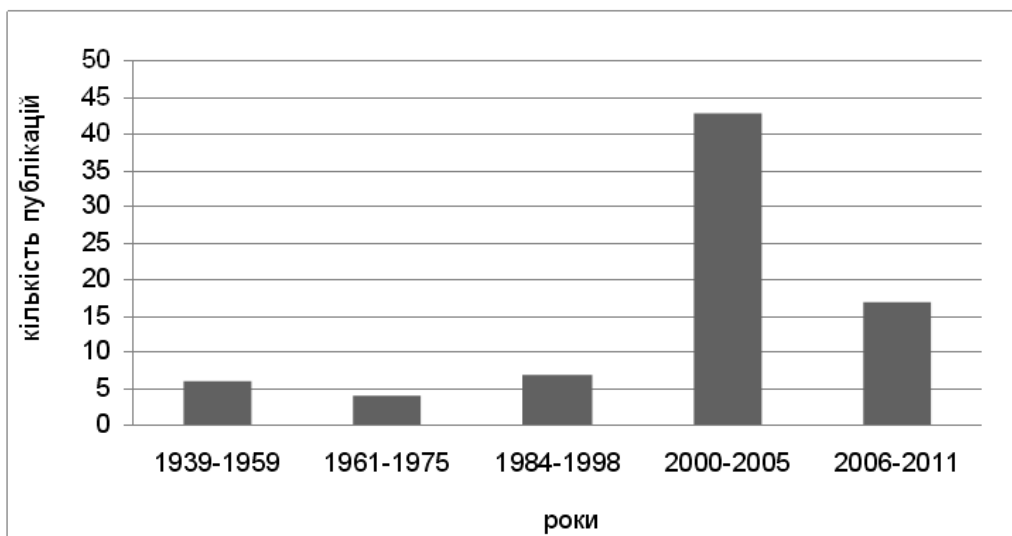

Рис. 3. Динаміка публікацій з питань тари у періодичних виданнях протягом 1939-2011 рр.

Проаналізувавши загальну динаміку публікацій за 1939-2011 рр. (рис. 3), бачимо, що протягом 1939-1959 рр. кількість публікацій у періодичних виданнях є незначною та складає 6 статей за період 20 років. У період 1961 – 1975 рр. та 1984-1998 рр. кількість статей є також незначною і складає 4 та 7 статей відповідно. Починаючи з 2000 року кількість статей у періодичних виданнях зростає, посилюється інтерес вчених до питань з обліку тари. Зацікавленість науковців зростає і до сьогоднішнього часу, але нерівномірними темпами.

Серед авторів, що займались вивченням питань обліку тари в Україні, можна виділити наступних: О. Байдик, Ю. Бакун, В. Вишневецька, О. Згурський, В. Данченко, О. Золотухін, Р. Грачова, В. Мосейчук, П. Пичугін, Н. Привалова, В. Мироненко, С. Станіславська, А. Хайков. Статті зазначених науковців присвячені обліку зворотної тари, оподаткуванню, обліку тари у виробника продукції.

Для виявлення основних питань, що досліджуються авторами протягом останніх років, нами було систематизовано наявні публікації з обліку тари. У період з 1939 по 2011 р. у періодичних виданнях було опубліковано 77 статті за темою дослідження. Використовуючи метод групування, нами було виділено основні напрями досліджень у періодичних виданнях (табл. 3):

1. Облік тари на підприємствах торгівлі (17 статей) – розкрито особливості та порядок відображення операцій з тарою в бухгалтерському обліку. Зокрема, найбільше дане питання висвітлене у таких виданнях як “Бухгалтерський учет” та “Галицькі контракти”.

2. Облік оборотної тари (14 статей) – висвітлено питання відображення в бухгалтерському обліку операцій з оборотною тарою. Найкраще дане питання висвітлюється у журналах “Бухгалтерський учет” та “Галицькі контракти”.

3. Загальні аспекти обліку тари (7 статей) – зазначено особливості відображення в обліку операцій з тарою. Огляд даних питань представлений у журналах “Все про бухгалтерський облік” та “Податки і бухгалтерський облік”.

4. Облік заставної тари (7 статей) – розглянуто операції із заставною тарою та їх порядок відображення в обліку. Дані питання частіше коментуються у журналах “Баланс” та “Галицькі контракти”.

5. Бій тари, переробка, збір та утилізацію (7 статей) – розкрито особливості відображення в обліку операцій у разі бою тари, порядок сплати збору за утилізацію тари. Найбільше статей цій темі присвячено у таких виданнях, як “Все про бухгалтерський облік”, “Податки і бухгалтерський облік”, “Податкове планування”.

Таблиця 3. Систематизація публікацій з питань тари у періодичних виданнях за напрямами дослідження*

№ з/п	Питання, що розглядаються	Автори, які досліджували питання	Кількість публікацій	Питома вага, %
1	2	3	4	5
1	Облік тари на підприємствах торгівлі	Бакун Ю., Васильев В.И., Корпусов А.А., Раєва А., Короп О., Кузина Г.И., Макаров А., Павлюк И., Шатов Ю.В., Успенский Е. Хамидов М.Т.	17	22
2	Облік оборотної тари	Вишневецька В., Мосейчук В., Погребняк А., Погребняк С., Туляков А., Привалова Н., Лосев В.Г., Форин Д.А., Шахнович С.В., Шаирко Л.М., Хайков А., Сладков Л.	14	18

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5
3	Загальні аспекти обліку тари	Золотухін О., Кожедубова І.І., Бахиллов А., Терехова В.А., Кузнецов Г., Хусід А.	13	17
4	Облік заставної тари	Пічугін П., Алексевиц О., Мироненко В., Катеринець Н., Вінцевич О.	7	9
5	Бій тари, переробка, збір та утилізацію	Ворона В., Нерода М., Данченко В., Морозова Т.	7	9
6	Автоматизація та механізація обліку тари	Димитров Б., Цуркану В.І., Мишова Т.І.	3	4
7	Облік тари для алкогольних напоїв	Павленко О.	3	4
8	Облік склотари	Редколегія журналів "Вісник податкової служби України", "Все для бухгалтера в торгівлі", "Галицькі контракти"	3	4
9	Облік імпоротної тари	Станіславська С., Бодяк Л.	2	3
10	Оподаткування операцій з тарою	Абрамцова Т.	2	3
11	Облік інвентарної тари	Грачова Р.	2	3
12	Облік неповоротної тари	Привалова Н.	1	1
13	Убуток склотари	Редколегія журналів "Все для бухгалтера в торгівлі"	1	1
14	Облік тари в бюджетних установах	Крилова О.	1	1
15	Виробництво дерев'яної тари	Шемчук Ю.	1	1
Всього		X	77	100,0

*Дослідження проводились на основі вибірки, отриманої в Інформаційній базі Житомирської наукової бухгалтерської школи

У табл. 3 зазначено основні групи питань, що найчастіше публікуються на сторінках періодичних видань. Незначна кількість статей присвячена таким питанням як:

- автоматизація та механізація обліку тари;
- облік тари для алкогольних напоїв;
- облік склотари;
- облік імпоротної тари;
- оподаткування операцій з тарою;
- облік інвентарної тари;
- облік неповоротної тари;
- убуток склотари;
- облік тари в бюджетних установах;
- виробництво дерев'яної тари.

Структура статей, присвячених тарі в розрізі проблемних питань наведена на рис. 4

Рис. 4. Структура статей, присвячених обліку тари в розрізі проблемних питань за 1939-2011 рр.

Отже, з рис. 4 видно, що найбільше уваги приділяється питанням обліку тари на підприємствах торгівлі (17 статей – 22%). Це не дивно, адже торговельні підприємства активно використовують у своїй діяльності тару, що потребує забезпечення бухгалтерського відображення.

Значна увага у періодичних виданнях приділена також обліку оборотної тари (14 статей – 18 %), адже оборотна тара є досить поширеним видом тари.

Увага авторів зосереджена також на розгляді таких питань, як загальні аспекти обліку тари (13 статей – 17 %), облік заставної тари (7 статей – 9 %) та бій тари, переробка та утилізація (7 статей – 9 %). Кожен кваліфікований бухгалтер повинен володіти знаннями не лише з обліку, але й також правових аспектів таких дій. Такий інтерес не є дивним, оскільки сьогодні на практиці виникає досить багато спорів і питань, пов'язаних з обліком заставної тари, відображенням операцій з боєм тари, її переробкою та утилізацією.

Отже, дослідження напрацювань науковців є підставою для висновку про те, що питання обліку тари найчастіше досліджуються в розрізі виділених нами груп, проте в той же час залишається ряд питань ще недостатньо висвітленими і потребують подальших досліджень.

Зокрема, досить мало уваги приділено питанням оподаткуванню операцій з тарою, обліку інвентарної та неповоротної тари. Так, потребують практичного вирішення питання оподаткування операцій з тарою, особливо після прийняття Податкового кодексу України.

З метою визначення стану дослідження вітчизняними та зарубіжними вченими проблемних питань з бухгалтерського обліку тари розглянемо детальніше автореферати дисертацій за спеціальністю 08.06.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” (Україна), 08.00.12 “Бухгалтерський облік, аналіз і аудит” (Російська Федерація) за 2000-2011 рр.

За результатами проведеної вибірки на офіційному сайті Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського [3] за ключовим словом “тара” було виявлено 15 авторефератів різноманітних тем, які не стосуються обліку та присвячені захисту дисертацій на отримання наукового ступеня кандидата та доктора технічних, фармацевтичних та історичних наук. Тому розгляд авторефератів в Україні є недоцільним, адже не відповідає напряму дослідження.

Схожість економік, ідентичні умови господарювання дає можливість розглянути автореферати дисертацій, захищених в Російській Федерації. Зокрема, за темою дослідження виявлено 31 автореферат, 3 з яких відповідають галузі знань – економічні науки.

Систематизація авторефератів у Російській Федерації представлена в табл. 4.

Таблиця 4. Систематизація авторефератів у Російській Федерації за ключовим словом “тара”*[1]

Автор	Тема	Рік захисту	Спеціальність
Качкова О.Е.	Учет производства и использования тары на предприятиях пищевой промышленности	Орел, 2003	08.00.12: Бухгалтерский учет, статистика
Свищев С.И.	Экономико-логистическое обоснование ресурсосберегающих направлений в тарном хозяйстве (на примере транспортной картонной и деревянной тары)	Санкт-Петербург, 1993	08.00.05: Экономика и управление народным хозяйством: теория управления экономическими системами
Палицкая Л.А.	Повышение эффективности управления производством тары и упаковочных материалов в системе продовольственного комплекса Казахстана	Алматы, 1998	08.00.28: Организация производства (по отраслям)

*Прізвища авторів та теми авторефератів наведені мовою оригіналу

За даними табл. 4 можна зробити висновок, що в Російській Федерації за напрямом дослідження “Економічні науки” захищено 3 дисертації (1993,1998, 2003 рр.), що свідчить про відносну незацікавленість вчених до даної теми, однак проблематика, яка розглядається науковцями, дає підстави стверджувати про існування перспектив подальших наукових досліджень.

Таким чином, останні ґрунтовні дослідження за тематикою “ облік тари” були проведені О.Є. Качковою. Зокрема, об’єктом дослідження у її дисертаційній роботі виділено бухгалтерського обліку тари на підприємствах харчової промисловості, а предметом – нормативні, теоретичні і прикладні аспекти обліку виробництва і використання тари [2].

У ході написання роботи О.Є. Качковою отримано наступні наукові результати:

- уточнено економічне значення і сутність тари, як економічної категорії;
- запропонована класифікація тари з урахуванням її економічної сутності і на основі традиційних і класифікаційних ознак;
- досліджено проблеми формування інформації про тару на рахунках бухгалтерського обліку і в звітності;
- розроблена методика відображення в бухгалтерському обліку виробництва і використання тари;

– розроблені форми первинних зведених облікових документів, реєстрів аналітичного обліку з тари, а також табличні форми для пояснювальної записки до бухгалтерської звітності [2].

Стосовно практичного значення результатів проведеного дослідження, то слід відзначити, що запропоноване автором методичне забезпечення обліку тари може використовуватися в практичній діяльності на підприємствах харчової промисловості; теоретичні положення дослідження придатні в якості консультаційних та інформаційних матеріалів для керівників і головних бухгалтерів; при підвищенні кваліфікації професійних бухгалтерів і в процесі навчання у вищих навчальних закладах [2].

Висновки і перспективи подальших досліджень. У ході дослідження встановлено, що питання обліку операцій з тарою в науковій літературі не є широко досліджуваними. Однак, в умовах зростання обсягів товарообороту товарів в тарі науковцям слід приділити значну увагу питанням обліку тари для забезпечення їх практичного вирішення. Зростання ролі зворотної тари в сучасних умовах господарювання дає підстави стверджувати про існування перспектив подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Авторефераты и диссертации из Российской Государственной Библиотеки: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: dissercat.com.ru
2. Качкова О.Е. Учет производства и использования тары на предприятиях пищевой промышленности: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 "Бухгалтерский учет, статистика" / О.Е. Качкова. – Орел, 2003. – 23 с.
3. Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. І. Вернадського: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>

МИХАЛКІВ Алла Анатоліївна – здобувач кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету.

Стаття надійшла до редакції 07.08.11 р.